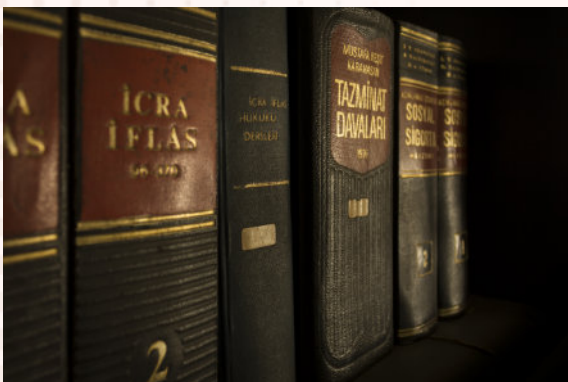

БРОШУРА

Побољшање транспарентности и владавине закона у општинама са већински српским становништвом

Побољшање транспарентности и владавине закона у општинама са већински српским становништвом

Пројекат је подржан од стране **Бироа за међународну сарадњу у борби против наркотика и спровођења закона** америчког Стејт департмента

Географско покриће: Општине са већинским српским становништвом: **Северна Митровица, Звечан, Зубин Поток, Лепосавић, Грачаница и Штрпце.**

Трајање: 1 септембар 2020 – 31 август 2021

Сажетак пројекта

Главни циљ пројекта је да побољша квалитет учешћа грађана у процесима доношења одлука кроз низ акција усмерених на успостављање одрживих механизма који се омогућити учесницима у пројекту да ближе и ефикасно надгледају рад локалних самоуправа и судова. Програм ће настојати да побољша спровођење правде на северу Косова и областима са већинским косовским / српским становништвом у осталим регионима на Косову кроз подршку правосудним институцијама и олакшавању инклузије младих адвоката из невећинских заједница у адвокатску праксу. Пројекат ће бити подељен у две компоненте; један који се бави **учешћем грађана у процесима доношења одлука**, а други уз **подршку правосудним институцијама**, а сваку компоненту предводи организација са специфичним компетенцијама у тим областима.

Специфични циљеви у оквиру компоненте 1:

Специфични циљ 1: Повећати капацитете за борбу против корупције на локалном нивоу кроз оснаживање ОЦД и њихово умрежавање у Локални савет за борбу против корупције, који ће такође укључити представнике локалних самоуправа и медија.

Специфични циљ 2: Допринети успостављању локалних механизма за укључивање грађана у процесу доношења одлука на локалном нивоу. То ће се постићи кроз успостављање Локалног савета за борбу против корупције како би се осигурала транспарентност у процесу доношења одлука који ће деловати као бедем против корупције. То ће довести до веће транспарентности и на локалном нивоу се допринети смањењу коруптивног понашања различитих јавних институција у општинама са већински српским становништвом.

Специфични циљ 3: Повећати знање и свест о значају и начинима укључивања грађана у процесу доношења одлука на локалном нивоу. Остварењем овог циља се предузима шири опсег активности у вези са активностима за подизање свести, укључујући представнике локалних самоуправа у општинама са већинским косовским Србима на Косову, грађане и ОЦД о механизмима прилагођеним за јачање учешћа јавности у доношењу одлука.

Специфични циљеви у оквиру компоненте 2:

Специфични циљ 1: Повећати ефикасност интегрисаних правосудних институција на северу Косову и у другим областима на Косову у којем живе косовски Срби.

Специфични циљ 2: Допринети бољем укључивању младих правника из невећинске заједнице на Косову у адвокатску праксу.

Специфични циљ 3: Подизање свести јавности о функционисању интегрисаног правосуђа на северу Косова и подручја са већинским косовским Србима и права грађана пред овим институцијама.

Чињенице о интеграцији правосуђа

У дуго очекиваном позитивном развоју догађаја, 24. октобра, 40 судија и 13 тужилаца из невећинских заједница, углавном из редова косовских Срба, положило је заклетву испред председника Косова. Поред тога, истог дана је 149 радника помоћног особља, који су претходно одабрани - 115 за суд и 34 за тужилаштво, потписало своје уговоре о раду

Након церемоније полагања заклетве, Судски савет Косова је објавио конкурс за пријаву за позицију председника Основног суда у Митровици, који је према Споразуму о правосуђу између Београда и Приштине резервисан за судију из заједнице косовских Срба. Пратећи изборну процедуру, судија Никола Кабашић је изабран за председника суда.

Такође, Судски савет Косова именовao је Милана Биговића из заједнице косовских Срба за надзорног судију Апелационог суда у Северној Митровици.

Косовско Албански тужилац Шикри Сиља задржао је позицију главног тужиоца с обзиром на то у Споразуму стоји да главни тужиоци долазе из заједнице косовских Албанаца.

Чињенице о интегрисаноим судским институцијама

Основни суд у Митровици има надлежност над седам општина у региону Митровице: Северна Митровица, Звечан, Зубин Поток и Лепосавић (северно од реке Ибар) и Јужна Митровица, Вучитрн и Србица (јужно од реке Ибар)

Основни суд у Митровици има два главна седишта у Митровици и укључује две суднице у Северној Митровици (зграда суда у Митровици, којом је ЕУЛЕКС претходно управљао) и у Јужној Митровици (зграда Југобанке). Такође, суд има огранке у Зубином Поток, Лепосавићу, Вучитрну и Србици, које нуде грађанима лакши приступ правди. Судски огранци у Лепосавићу, Вучитрну, Србици и Зубином Поток имају надлежност да се баве само оним случајевима који су у надлежности Општег одељења.

У суду у Северној Митровици налазе се Опште кривично одељење и Одељење за тешка кривична дела, док се у суду у Јужној Митровици налазе Опште грађанско одељење, Одељење за прекршаје и Одељења за малолетнике.

Особље: Тренутно у Основном суду у Митровици ради 53 судија, укључујући 23 судије косовских Срба који су ангажовани у процесу интеграције правосуђа и 30 судија косовских Албанаца.

Одељење Апелационог суда у Северној Митровици основано је након завршетка интеграције правосуђа, у складу са бриселским Споразумом о интеграцији правосуђа Београда и Приштине. Према Споразуму, одељење Апелационог суда у Северној Митровици је нова институција, која је специфична јер Апелациони суд у Приштини нема друга одељења или огранке на Косову. Одељење има искључиву надлежност у свим предметима из четири општине на северу Косова, и надлежност у предметима из шест општина са већинским косовским Србима из других делова Косова, осим за тешка кривична дела која су у надлежности Апелационог суда у Приштина.

Особље: Према Споразуму, одељење има 5 судија из редова косовских Срба и 2 судија из редова косовских Албанаца, као и 11 радника помоћног особља косовских Срба, док помоћно особље из редова косовских Албанаца још увек није распоређено. Међутим, Одељење тренутно има само двоје (2) судија косовских Срба, након пензионисања двоје судија и унапређења једног судије у Специјално одељење Апелационог суда у Приштини.

Основно тужилаштво у Митровици такође има надлежност над седам општина у региону Митровице. Тужилаштво се налази у згради у Бошњачкој Махали у Северној Митровици. За разлику од суда, тужилаштво нема огранке.

Особље: У Основном тужилаштву у Митровици тренутно ради 20 тужилаца, укључујући 10 тужилаца косовских Срба који су интегрисани у складу са Споразумом Београда и Приштине о интеграцији правосуђа и 10 тужилаца косовских Албанаца.

КЉУЧНА ПОСТИГНУЋА ИНТЕГРАЦИЈЕ ПРАВОСУЂА

- Повећање ефикасности суда
- Допринос помирењу међу заједницама
- Доследна примена закона
- Бољи квалитет судских одлука

Већина судија са којима је НВО Центар за заступање демократске културе разговарала сматра да је повећано поверење у правосудне институције и бољи приступ правди кључно достигнуће интеграције правосуђа. Судије су објасниле да грађани сада немају сумње којем суду треба да се обрате и да ли ће одлука бити примењена. Судије косовских Срба рекле су да се косовски Срби са севера Косова осећају сигурније када се њихове жалбе упуте Апелационом суду у њиховом региону. Још једно значајно достигнуће је решавање имовинских предмета у којима је власништво над имовином промењено на основу лажних превода.

ПОСЕБНА ДОСТИГНУЋА

1. Мултиетнички и двојезични суд

Након интеграције правосуђа, Основни суд у Митровици је постао највећи мултиетнички суд на Косову, са балансом у броју судија и помоћног особља. Штавише, суд једнако користи оба званична језика на Косову – албански и српски, и има капацитет да обезбеди правду на језику странке. Међународни актери на Косову су доста пута похвалили суд за ово достигнуће.

2. Транспарентност

Интеграција правосуђа је резултирала бољом транспарентношћу у раду правосудних институција на Косову. На пример, Основни суд у Митровици је више пута проглашен за један од најуспешнијих судова на Косову у смислу броја објављених судских пресуда. Амерички амбасадор на Косову је јавно честитао руководству суда за ово изванредно достигнуће.

КЉУЧНИ ИЗАЗОВИ У ИНТЕГРАЦИЈИ ПРАВОСУЂА

- Недостатак стручне литературе
- Огроман број нерешених предмета
- Неред у предметима
- Недостатак правне стандардизације и речника
- Недовољна толеранција
- Сложеност предмета
- Мултиетничко окружење

Судије сматрају да је квалитет превода један од кључних изазова у раду Одељења Апелационог суда у Северној Митровици. Други кључни изазови укључују недостатак могућности обуке и питање признавања одлука које су донели судови под управом Београда на Косову. Занимљиво је да ниједан судија није поменуо мали број предмета које је Апелациони суд у Приштини доделио Одељењу. У комуникацији са надзорним судијом Одељења, УНМИК-ово одељење за правосуђе сазнало је да Апелациони суд у Приштини има око 12.000 нерешених предмета и да су судије из Митровичког одељења изразиле спремност да допринесу смањењу тих предмета. Међутим, став председника Апелационог суда је да ће Одељење примати само предмете регистроване од дана када је Одељење почело са радом.

Још једно питање које је покренуто у разговору са надзорним судијом била је надлежност Одељења. Наиме, Центар за заступање демократске културе је сазнао да постоје различита тумачења Споразума о правосуђу Београда и Приштине када је реч о територијалној надлежности Одељења. Док су Судски савез Косова (ССК) и председник Апелационог суда протумачили да Одељење по Споразуму има надлежност само над предметима из четири општине са већинским српским становништвом на северу Косова, судије косовских Срба у Одељењу су то схватиле да они такође имају надлежност над предметима из преосталих општина са већинским српским становништвом у другим деловима Косова. Чини се да горе описано питање спречава судије Одељења да достигну своју месечну квоту решених случајева, што износи 22-25 предмета месечно за све судије на Косову.

ПОСЕБНИ ИЗАЗОВИ

1. Превод

Један од кључних проблема са којима се суочавају интегрисане правосудне институције на северу Косова су ниски капацитети за обезбеђивање поштовања стандарда о језичким правима и превода на оба службена језика, односно на албански и српски. Наиме, Основни суд у Митровици има само два преводиоца, док одељење Апелационог суда у Северној Митровици нема ниједног. У фебруару 2021. године, Судски савет Косова (ССК) објавио је конкурс за четири (4) додатна преводиоца у Основном суду у Митровици, који, међутим, не могу у потпуности решити то питање због превише досијеа у нерешеним предметима који требају бити преведени на српски језик како би их интегрисане судије косовских Срба обрадиле. Мора се напоменути да неки међународни актери, пре свега УНМИК, подржавају правосудне институције тако што ангажују преводиоце од 2018. године, међутим, системско и одрживо решење треба да се постигне.

БРОШУРА

Према нашим изворима из Основног суда у Митровици и Основног тужилаштва, правосуђе ради са ограниченим капацитетима због недостатка тумача. Они се боре са превођењем досијеа на српски језик, с обзиром на то да су скоро сви предметни списи које су добили били на албанском језику. Међутим, предмети су достављени, судије организују расправе, па након 18 година кашњења, грађани коначно виде правну сигурност и правду. Чист показатељ тога је чињеница да је дошло до значајног смањења броја злочина почињених у овом периоду када се упореди са периодом пре интеграције правосуђа (према статистикама главног тужилаштва). Оно што је остало да се уради је да се побољша знање и свест грађана о резултатима интеграције правосуђа, која је била део активности и оно што је Центар за заступање демократске културе учинио у оквиру тренутних и претходних пројектних интервенција подржаних од стране Бироа за међународну сарадњу у борби против наркотика и спровођења закона америчког Стејт департмента.

2. Признавање одлука које је донео суд на Косову под управом Београда

Споразум о правосуђу Београда и Приштине гласи да ће одређене одлуке које је донео суд под управом Београда, посебно у грађанским предметима, бити признате у косовском систему. Међутим, до дана данашњег није успостављен механизам који би омогућио такво признање. Због овог проблема, многи грађани на северу Косова нису могли да добију одређене услуге или остваре одређена права. Председник Основног суда у Митровици рекао је да представници правосудних институција на северу Косова раде са Суским савезом Косова и међународним партнерима на решавању овог питања. Према доступним информацијама, радна група је основана путем УСАИД-а, међутим, само два састанка су одржана и још увек није постигнут напредак.

3. Недовољан број особља

Од априла 2021. године, одељење Апелационог суда у Северној Митровици ради са изузетно ограниченим капацитетима. Наиме, након пензионисања двојице судија и унапређења једног судије у Посебно одељење Апелационог суда, Одељење ради са двоје судија косовских Срба и двоје судија косовских Албанаца, иако Споразум о правосуђу Београда и Приштине предвиђа пет (5) судија из редова косовских Срба у Одељењу. Надзорни судија је изјавио да је запослено административно особље из редова косовских Срба, док се до сада суду није придружило административно особље из редова косовских Албанаца. НВО Центар за заступање демократске културе је такође сазнала у комуникацији са судијама да постоји забуна око надлежности овог судског одељења.

Са друге стране, Основни суд у Митровици суочава се са мањим бројем судија, а такође и помоћним административним особљем. Конкурс за радно место помоћног особља објављен је у марту 2021. године, али још увек није завршен.

4. Лош превод закона

Коначно, проблем који погађа целокупно правосуђе на Косову и који је присутан од почетка успостављања косовског правосуђа је лош превод закона који заиста представља озбиљан изазов, јер закони садрже суштинске грешке и на српском и на албанском језику, што чини рад тужилаца, судија и адвоката компликованим. Овај проблем је требало да буде решен пре завршетка процеса интеграције. АЦДЦ константно улаже велике напоре да подигне свест о овом проблему свим релевантним институцијама у земљи и иностранству, укључујући и стране амбасаде.

ПРЕПОРУКЕ

1. Језичко питање решити на систематски начин

Иако је језичко питање привремено превазиђено уз подршку међународних актера на Косову, оно остаје као један од кључних задатака правосудног система да се на систематски начин позабави овим питањем. Наиме, потребно је да се објаве конкурси за радна места преводилаца у правосудним институцијама и да запослени преводиоци прођу одговарајућу обуку о правној терминологији.

Такође, важно је напоменути да међународни актери на Косову подржавају Основни суд у Митровици ангажовањем преводилаца од 2018. године (посебно УНМИК и ГИЗ), али ће та подршка ускоро престати и потребно је одрживије решење.

2. Решити проблем лошег превођења закона

Један од кључних изазова који је идентификован кроз активности са судијама и тужиоцима и кроз активности праћења био је проблем лошег превода српске верзије косовских закона. Зато је од велике важности ускладити текстове закона и на албанском и на српском језику како би се избегло различито тумачење и примена закона који може довести до правне несигурности. ОЕБС је покренуо процес побољшања тачности закона на српском језику, што ће побољшати спровођење правде.

3. Подизање свести грађана

Активности невладине организације АЦДЦ и спроведено истраживање показале су да су активности у вези подизања свести потребне како би информисале грађане о раду нових правосудних институција. Кампања информисања грађана, коју би спровеле саме правосудне институције, повећала би знање грађана о њиховом раду и, сходно томе, подигла ниво поверења грађана у нове интегрисане правосудне институције.

4. Боље укључивање младих правника

На бројним активностима које је НВО АЦДЦ организовала у оквиру пројекта, судије, тужиоци и правни стручњаци говорили су о старосној структури правосудних институција. Саветовали су да је просечна старост веома висока и да ће се многе судије, тужиоци и адвокати ускоро пензионисати.

Стога је од изузетне важности да се нова генерација младих адвоката обучи за полагање правосудног испита, а затим да им се понуди могућност да се придруже правосудним институцијама, посебно на северу Косова. Нова енергија је веома важна за консолидацију интегрисаног правосудног система на северу Косова.

5. Већа подршка Одељењу Апелационог суда у Северној Митровици

Током активности праћења, НВО АЦДЦ је сазнала да је највише фокуса међународних и локалних актера било на Основном суду и Основном тужилаштву у Митровици. С друге стране, одељење Апелационог суда у Северној Митровици било је на неки начин маргинализовано и није добило скоро никакву подршку. Ова институција од великог значаја, која је надлежна за разматрање предмета из свих 10 општина са већинским српским становништвом, још увек нема потребну пажњу за свој рад, а питање надлежности Одељења је и даље нејасно и зависи од одлуке председника Суда жалби у Приштини.

Штавише, недостаје му и административно особље из редова косовских Албанаца, стога су потребни напори на заговарању како би се већи фокус ставио на судско одељење и пружила подршка да би одељење било потпуно функционално. На крају, судско одељење у Северној Митровици примило је веома мали број предмета од Апелационог суда у Приштини, што не доприноси напорима у смањењу нерешених предмета на Косову. Због тога је важно искористити ресурсе судског одељења у Северној Митровици како би смањили нерешене предмете у другом степену.

Дешавања у Апелационом одељењу у Северној Митровици

Споразум о правосуђу Београда и Приштине гласи да ће валидност и признавање одлука које су донели судови под управом Београду, посебно у грађанским предметима, бити осигурани радом Одбора који ће бити основан. Четири године након потписивања Споразума и годину и по дана након завршетка интеграције, одржан је први састанак Одбора. Међутим, први састанак уз подршку УСАИД-а донео је потпуно супротне ставове у односу на механизам за признавање наведене одлуке. Судије из редова косовских Срба су затражили да Судски савет Косова (ССК) изда упутство судовима са инструкцијама како да обезбеде признавање одлука; док су косовске власти тражиле подношење појединачних захтева путем међународне правне сарадње која би, у пракси, захтевала много времена јер је очекивани број захтева веома висок.

Са друге стране, једна од кључних новина Првог споразума Београда и Приштине из 2013. године и Споразума о правосуђу Београда и Приштине из 2015. године било је оснивање Одељења Апелационог суда у Северној Митровици. Одељење представља нову институцију, пошто Апелациони суд нема ниједно друго одељење или огранак на Косову. Одељење има пет судија косовских Срба и двоје судија косовских Албанаца, којим помаже једанаест административних и помоћних службеника, док косовски Срби и помоћно особље из редова косовских Албанаца никада нису ангажовани, упркос захтевима надзорног судије.

Од првог дана рада Одељења, његов рад се суочава са изазовима везаним за различито тумачење Споразума о правосуђу Београда и Приштине у односу на надлежност Одељења. Наиме, тумачење Судског савета Косова (ССК) и председника Апелационог суда у Приштини је да судско одељење у Северној Митровици има надлежност само за предмете који долазе из четири општине са већинским српским становништвом на северу Косова. С друге стране, тумачење ГоС и судија косовских Срба је да судско одељење има надлежност и над предметима из преосталих шест општина са већинским српским становништвом у другим деловима Косова.

Након пажљивог читања Споразума, може се приметити следеће: Члан 10 Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа каже да ће „Апелациони суд у Приштини формирати веће састављено од већине судија из редова косовских Срба, које ће се бавити свим општинама са већинским српским становништвом“. Члан 11. Споразума гласи: „Одељење овог Апелационог суда, који чине и административно особље и судије, стално ће седети у северној Митровици (Окружни суд у Митровици). Свако веће горе наведеног одељења биће састављено од већине судија из редова косовских Срба. Одговарајуће судије ће заседати у зависности од природе предмета који је укључен“.

Може се даље приметити да Споразум предвиђа надлежност судске поделе у предметима из четири општине са већинским српским становништвом на северу Косова; док за предмете из преосталих шест општина са већинским српским становништвом у другим деловима Косова, Споразум само наводи да ће ти предмети бити додељени судском већу већинских судија косовских Срба, без икаквог упућивања на судије косовских Срба из митровачког одељење Апелационог суда. С тим у вези, може се приметити да Апелациони суд у Приштини има двоје судија косовских Срба који су распоређени у већа у предметима који долазе из шест општина косовских Срба. Стога се чини да, према Споразуму, председник Апелационог суда одлучује о додељивању предмета који долазе из шест општина са већинским српским становништвом јужно од реке Ибар.

Ипак, постоје додатни аспекти овог питања које треба размотрити. Прво, Апелациони суд има приближно 12. 000 нерешених предмета, а судије из Одељења Северне Митровица изразиле су спремност да допринесу смањењу заосталих предмета преузимањем одговорности за процесуирање одређеног дела ових предмета. Такође, ово би омогућило судијама да достигну месечни број предмета, који предвиђа 22-25 предмета месечно за судије са Косова. 2018. године, ниједан судија из одељења није био ни близу стандарда због малог броја пристиглих предмета. Друго, двоје судија косовских Срба у Апелационом суду у Приштини су грађанске судије и, упркос овој чињеници, они су такође распоређени у судским већима у кривичним предметима. Ова ситуација није забрањена законом, међутим, није логична имајући у виду да у одељењу у Северној Митровици постоје два кривична суца који 2018. нису били распоређени ни у једно судско веће за предмете из шест општина са већинским српским становништвом. То такође значи да грађански судци из редова косовских Срба не могу да председавају судским већем у кривичним предметима јер су судије парничари.

На основу горе наведеног, судије косовских Срба у Одељењу Апелационог суда у Северној Митровици, укључујући судије косовских Срба из Основног суда у Митровици, склони су да верују да су одељења намерно маргинализована од стране надлежних косовских власти. Додатни аргумент у прилог овој перцепцији је разлика у приступу судија косовских Срба и косовских Албанаца према Одељењу. Наиме, судије косовских Срба у својим првостепеним пресудама пружају савете и вези права на жалбу позивајући се на Апелациони суд – Одељење Апелационог суда у Северној Митровици; док судије косовских Албанаца не укључују никакво помињање судског одељења у Северној Митровици.

ЗАКЉУЧАК

Као закључак, може се рећи да је интеграција правосуђа била успешна прича јер је обезбедила бољу владавину права на северу Косова и, након скоро десет година вакума владавине права на северу, успоставила систем ефикасног спровођења правде. Интервјуи са судијама и тужиоцима, као и анкете које је НВО АЦДЦ спровела са грађанима на северу Косова показали су да се правна сигурност значајно побољшала на северу.

Ипак, остаје низ нерешених питања који представљају изазов у функционисању интегрисаног правосуђа. Једно од кључних питања је питање ваљаности жалбе или признавања одлука које су донели судови под управом Београда на Косову. Иако је радна група основана посредством УСАИД -а, до данас није постигнут напредак.

На крају, питање надлежности Апелационог одељења у Северној Митровици такође се мора решити јер неслагања око овог питања и питање састава већа за предмете који долазе из општина са већинским српским становништвом често доводе до политичке нестабилности, као што се недавно догодило у случају против бившег министра косовских Срба.